

Marinarkeologisk dokumentation

Några kommentarer med utgångspunkt från en diskussion vid det skeppsarkeologiska symposiet i Oskarshamn 16 - 19 maj 1989.

Av Johan Rönnby

Vad och vem är det som avgör vad som skall studeras och dokumenteras? Vad har undervattensarkeologen för speciella praktiska problem jämfört med kollegan på land?. Detta var två huvudfrågor när symposiedeltagarna diskuterade dokumentation i vårsolen på gräsmattan vid Gunnarsö campingby.

Gruppen sa inledningsvis att den arkeologiska dokumentations mål var att försöka skaffa fram material för att kunna rekonstruera "hur det var".

Som en rent praktiskt arbetsstrategi kan detta vara riktigt. Man bör i tekniska detaljfrågor kunna prata om "hur det var". Till exempel när det gäller

var i bordplankorna naglarna satt eller hur många tunnor en kogg var lastad med.

Men de fysiska lämningarna är ju bara arkeologins källmaterial. Det dokumentationen egentligen syftar till är att förse arkeologen med material för att kunna rekonstruera människors liv och handlingar. Detta är betydligt svårare än att bara rekonstruera ting. "Hur det var" när det gäller människor är en ytterst subjektiv fråga. Både för oss som tolkar och för de människor som vi försöker rekonstruera!

Konsekvensen av detta blir att det faktiskt kan finnas flera versioner av "hur det var" utan att någon av dem är direkt osann. Man skapar själv historia när man väljer studieobjekt, dokumenterar utvalda delar av detta och bestämmer vad som skall tolkas som viktigt.

I detta sammanhang är nästa fråga som diskuterades i gruppen mycket intressant. Vem och vad styr det som

blir undersökt och dokumenterat? Vad finns det för anledningar till att projekt startas? Vems historia skrivs egentligen inom marinarkeologin? När gruppen summerade de skäl som finns för att marinarkeologiska projekt startas blev slutsatsen att det relativt sällan finns uttalade vetenskapliga frågeställningar bakom.

I stället handlar det för det mesta om helt andra saker. Kanske byggs det en hamn, ett skepp riskerar att förstöras eller helt enkelt att lokala intressen är beredda att betala för en undersökning.

Detta att valet av arkeologins studieobjekt mångt och mycket styrs av andra skäl än rent vetenskapliga är nog en verklighet som man ibland får acceptera. Det innebär dock inte att man för den skull skall arbeta perspektivlöst eller okritiskt.

Tvärtom är det nog i detta sammanhang extra viktigt man inledningsvis frågar sig vad för slags problem man vill belysa med sin un-

dersökningen samt vad uppdragsgivarens motiv är.

Att matriell kultur kan tolkas på många olika sätt och att det inte finns något exakt "hur det var" när det gäller människor innebär inte att en noggrann dokumentation är meningslös.

Arkeologi utan ett konkret källmaterial blir bara spekulation. Låt vara att resultatet alltid är subjektivt men den kunskap om människan man tror sig kunna rekonstruera måste vara kopplad till de undersökta fysiska lämningarna. Det är ju bara på det viset andra kan avgöra om det ligger något i det man säger.

Medlemmarna i gruppen diskuterade sedan länge de speciella praktiska svårigheter som finns förknippade med marinarknologisk dokumentation under vattnet.

Vattnet är ofta kallt och man har begränsad tid. Man är ensam och har svårt att kommunicera med sina medarbetare.

Studieobjekten är oftast skepp vilka är komplicerade tredimensionella konstruktioner som kräver ett stort antal mått.

Allt detta gör att användandet av modern teknik är mycket viktigt vid undervattensarknologiskt arbete. Side-scan sonar, laser mätning och akustisk avläsning är exempel på sådan teknik. Denna tekniska utrustning är för det mesta designad för kommersiella eller militära behov. Ett samarbete med experter utanför arkeologin är därför nödvändigt. Särskilt påtagligt är detta när projektet inkluderar bärgning av vrak.

Några varnande röster hördes också mot en allt för långt driven "teknologisering". Men skulle då kunna tappa förståelsen för vad man egentligen mäter och avbildar. Det kan kanske ligga något i detta. Man samtidigt finns det knappast någon anledning att använda måttband istället för side scan bara för "känslans" skull.

Viktigt bör dock vara att man kommer ihåg att arkeologiska projekt är till för att svara på arkeologiska frågor. Inte för att testa eller att utprova undervattensteknik.

Som avslutning diskuterades ett i Danmark nyligen upptäckt fynd av ett stort okänt skepp av 1600-tals typ. Frågor och hypoteser är mycket svårt att ställa utan att ha en viss kunskap om källmaterialet. Vad för slags dokumentation bör man därför satsa på i ett inledningsskede då man vet ytterst lite om vraket?

Seminariegruppen ansåg att en dokumentation i form av en däckspan vore en bra början. På denna skulle man kunna få information om fartygets form, storlek och typ. En däckspan skulle därmed ge ett bra underlag för en diskussion om eventuella fortsatta undersökningar.